

* * *

Zdzisław J. K i j a s, *Odpowiedzi na 101 pytań o rzeczy ostateczne*, Kraków: Wydawnictwo WAM 2004, ss. 338.

Kolejna publikacja o. prof. dr hab. Z.J. Kijasa na tematy eschatologiczne (wcześniej m.in. *Czyścić. Czy jest i dla kogo?*, Kraków 1999; *Niebo – dom Ojca*, Kraków 2001; *Piekło – oddalenie od Domu Ojca*, Kraków 2002), posiada formę szczególnego dialogu. Książka wpisując się bowiem „na listę” serii wydawniczej pt. „Odpowiedzi na 101 pytań o...”, stając się tym samym zaproszeniem czytelnika do dialogu o ostatecznym losie człowieka, ludzkości i świata. W duchu otwartości, tak charakterystycznego dla samego pojęcia dialogu, Autor już we „Wstępie” wyraża nadzieję, że „udzielone (w książce) odpowiedzi na pytania stawiane przez nas lub przez osoby nam bliskie, dotyczące cierpienia, śmierci, Bożego miłosierdzia i sprawiedliwości, czyśćca, nieba czy piekła – będą zrozumiałe” (s. 14).

We współczesnej literaturze teologicznej można spotkać częste odwoływanie się do idei dialogu właśnie w kontekście zagadnień eschatologicznych. G. Kucza zauważa, że „historiozbawcze wypełnienie dziejów dotyczy eschatycznego etapu dialogu człowieka z Bogiem” (*Jaka eschatologia dzisiaj? Główne przesunięcia akcentów w eschatologii posoborowej*, *Communio* 5 (2002) s. 138). Podobnie A. Kokoszka stwierdza, że chrzest nie tylko „inicjuje drogę eschatologiczną przez zaufanie Bogu, czyli nadzieję, ale daje początek dialogu miłości człowieka z Bogiem” (*Zobowiązujące znaki łaski. Sakramentologia moralna, cz. I*, Tarnów 1995, s. 77). Natomiast J. Buxakowski pisze, że „duszpasterskie studium eschatologii uskrzydla wyobraźnię i przez to ułatwia prowadzenie dialogu z twórcami materiałów pozaobjawionych miejsc teologicznych. Pozwala to znajdować skuteczniejszy język przepowiadania Dobrej Nowiny, korygować ewentualne

przerosty, a przede wszystkim uprzystępnia szerszym kręgom formy i treści tej ewangelizacji” (*Wieczność i człowiek. Eschatologia*, Pelplin 2001, s. 420).

O roli i znaczeniu pojęcia dialogu w kontekście tajemnic eschatologicznych, pisze także sam Autor omawianej książki. Przykładem może być tutaj wypowiedź, w której ściśle związek życia doczesnego i wiecznego został przez niego „opisany” w kategoriach dialogu: „Człowiek, który byłby niezdolny do podjęcia dialogu miłości z Bogiem już tu i teraz, nie mógłby nawiązać radosnej więzi z Nim również w przyszłym życiu, gdyż jakość pośmiertnego kontaktu ze Stwórcą zależy faktycznie od relacji z Nim w życiu teraźniejszym. Innymi słowy, «jutro», czyli wieczność człowieka jest zależna od sposobu przeżywania swojego «dzisiaj», tzn. od odpowiedzi, jakiej udziela on na pytania dnia bieżącego, od sposobu rozwiązywania bieżących trudności i problemów, od jakości kontaktów z innymi ludźmi, a w szczególności z Bogiem” (s. 145).

Książka *Odpowiedzi na 101 pytań o rzeczy ostateczne* została podzielona na pięć części (I. Skończoność człowieka i perspektywa nowego życia; II. Sąd i życie wieczne; III. Oczyszczające spotkanie z Chrystusem; IV. Chwalebne zjednoczenie z Bogiem; V. Bezsens piekła). W każdej z wymienionych części, Autor odpowiada na szereg pytań, które nurtują współczesnego człowieka. Oto przykład kilku wybranych pytań z części III: Czy dusze czyścicowe będą zbawione? Jak długo dusza może być w czyścicu? O jaki ogień chodzi w nauce o czyścicu? Gdzie znajduje się czyściec? Za jakie grzechy można spodziewać się czyścica?

Jest rzeczą wartą podkreślenia, że zarówno same pytania, jak i odpowiedzi charakteryzują się nie tylko teologiczną głębią, ale także są świadectwem umiejętności Autora do syntetycznej i jasnej formy przekazu. Sam o. Z. J. Kijas pisze o tym we „Wstępie”: „Formułując odpowiedzi, starałem się pamiętać o słowach Chrystusa: «Wysławiam Cię, Ojcze, Panie nieba i ziemi, że zakryłeś te rzeczy przed mądrymi i roztroptnymi, a objawiłeś je prostaczkom. Tak, Ojcze, gdyż takie było Twoje upodobanie» (Mt 11,25-26)” (s. 14).

Szczególnie istotną wartością *Odpowiedzi na 101 pytań o rzeczy ostateczne* jest fakt, iż w ramach kolejnych tematów, Autor pogłębia u czytelnika świadomość, iż eschatologia jest dziedziną, którą należy „interpretować” w świetle innych dziedzin teologicznych, jak np. chrystologia, ekumenizm, czy antropologia. Innymi słowy, eschatologia pozostaje w relacji „dialogu” z pozostałymi dziedzinami teologii.

Dialog chrystologiczny. Publikacje o. Z. J. Kijasa z zakresu chrystologii (np. *Zbawienie w Roku Jubileuszowym*, Kraków 2000; *Chrystus – nauczyciel prawdziwej mądrości w teologii św. Bonawentury*, *Analecta Cracoviensia* 34 (2002) s. 147-157) świadczą o kluczowej roli, jaką Autor przypisuje tej dziedzinie w całości poszukiwań teologicznych. Podobnie czyni to we wcześniejszych publikacjach z eschatologii (np. „Udział w chwale Trójcy Świętej będzie możliwy dzięki Chrystusowi. On też będzie fundamentem głębokiego poznania przez zbawionych tajemnicy Trójcy Świętej” *Niebo – dom Ojca*, Kraków 2001, s. 309). Nie inaczej jest także w *Odpowiedziach na 101 pytań o rzeczy ostateczne* (np. „«Nic, co nie może być odczytywane i rozumiane jako stwierdzenie chrystologiczne, nie jest prawdziwym stwierdzeniem eschatologicznym». We Mszy świętej kapłan modli się słowami: «Przez Chrystusa, z Chrystusem i w Chrystusie»... Sugerują one, że Jezus Chrystus panuje nad wszystkim, że wszystko Mu podlega i w Nim znajduje wypełnienie, to znaczy, że osoba Chrystusa znajduje się w samym centrum chrześcijańskiej nadziei”; s. 24).

Dialog ekumeniczny. O. prof. Z. J. Kijas, kierownik katedry ekumenizmu na Wydziale Teologicznym PAT, oraz dyrektor Międzywydziałowego Instytutu Ekumenii i Dialogu PAT, jest autorem licznych publikacji z zakresu dialogu ekumenicznego (np. *Kwestia małżeństw mieszanych we współczesnym dialogu ekumenicznym*, w: Kijas Z. J. (red.), *Małżeństwa mieszane*, Kraków 2000, s. 19-27; *Odpowiedzi na 101 pytań o ekumenizm*, Kraków 2004; *Czy filozofia ponosi odpowiedzialność za rozłam chrześcijaństwa?* *Biuletyn Ekumeniczny* 2 [1995] s. 80-87). Dlatego w kontekście refleksji eschatologicznych, Autor wielokrotnie podkreśla konieczność i znaczenie dialogu ekumenicznego pomiędzy escha-

tologią katolicką a eschatologią innych Kościołów (np. „Czy temat czyśćca nie jest tematem staroświeckim? Czy wypada o nim mówić w okresie dialogu ekumenicznego? W jaki sposób należałoby go przedstawiać ludziom żyjącym współcześnie? Mówienie o czyśćcu jest rzeczywiście trudne. Na przestrzeni dwudziestu wieków próbowano przedstawiać czyściec w różny sposób i przy użyciu przeróżnych, nierzadko wręcz dziwacznych obrazów, siejących grozę nie tylko u bezpośrednich słuchaczy, ale również i w nas, którzy po tylu latach i już wyraźnie z innej perspektywy odczytujemy te opowiadania”; s. 152).

Dialog antropologiczny. W kręgu zainteresowań o. Z. J. Kijasa pozostają także kwestie antropologiczne (np. *Maryja w tajemnicy Wcielenia w świetle antropologii trynitarniej Pawła Florenskiego*, Salvatoris Mater 1 (2000) s. 132-155). Tej antropologicznej perspektywy nie zabrakło także w omawianej książce, zwłaszcza w tych miejscach, w których określona koncepcja człowieka w znaczący sposób wpływa na teologiczne wyjaśnienia dotyczące tajemnic życia wiecznego (np. „Odkupienie i zbawienie odnoszą się do całej ludzkiej osoby. Czyściec nie jest oczyszczeniem tylko materii, ale odnosi się do całego człowieka, jako jedności duchowo-cieleśnej. Podobnie i zmartwychwstanie nie jest uwolnieniem się duszy od rzekomego ciężaru ciała. Chrześcijańskie rozumienie czyśćca oznacza, że cały człowiek, w swoim ciele i duszy, zostaje oczyszczony i przyjęty do życia wiecznego. Właśnie w tym kontekście teksty Nowego Testamentu jak również dawne wyznania wiary mówią o zmartwychwstaniu ciał i ich uczestniczeniu w chwale nieba. Antropologia chrześcijańska, czerpiąca wiele z tekstów Pisma Świętego, wskazuje wyraźnie, że człowiek jest jednością duchowo-cieleśną i jako taki otrzymuje zbawienie. Wzorem tej jedności i zarazem wzorem zmartwychwstania jest Jezus Chrystus, który zmartwychwstał nie tylko w swoim duchu, ale także i w ciele”; s. 139).

Całościowe spojrzenie na książkę o. prof. Z. J. Kijasa potwierdza to wszystko, co zostało powiedziane o jego poprzednich publikacjach z eschatologii. Z. Danielewicz napisał, że „każdy uważny i wytrwały czytelnik, szukający rzetelnej i pogłębionej informacji o historii czyśćca i jego teologii, znajdzie ją w książce o. prof. Z. J. Kijasa *Czyściec. Czy jest i dla kogo?*” (Recenzja: *Czyściec oczyszczony*, Więź 12 [2000] s. 193). Podobnie G. Strzelczyk uważa, że „największym atutem książki o. prof. Z.J. Kijasa *Niebo – dom Ojca* wydaje się być to, że można zań uznać rozróżnienie pomiędzy wiarą w życie wieczne w jedności z Bogiem, a modelami interpretacyjnymi, poprzez które w ciągu wieków wiara ta się wyrażała w chrześcijaństwie” (Recenzja, w: *Warszawskie Studia Teologiczne XV* (2002) s. 255).

Powyższe spostrzeżenia można w zupełności odnieść także do *Odpowiedzi na 101 pytań o rzeczy ostateczne*, dodając, iż książka ta stanowi również przykład jakże nieodzownej dzisiaj formy „nowej ewangelizacji”, jaką jest bez wątpienia dialog na temat ostatecznego losu człowieka, ludzkości i całego świata.

Ks. Henryk Szmulewicz

* * *